

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського»

Трубіциної Ольги Михайлівни

на дисертаційне дослідження

Ясинської Тетяни Олександрівни

«Підготовка майбутніх перекладачів англійської мови

інтерактивними методами навчання»,

подане на здобуття наукового

ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена стрімким розвитком світового ринку що, зі свого боку, веде до збільшення попиту на перекладацькі послуги. Сфера перекладацьких послуг поступово трансформувалася в індустрію, яка висуває нові вимоги до перекладача, тому питання підготовки фахівців, які будуть затребувані на ринку лінгвістичних послуг, стає вкрай актуальним.

У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у документі «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки», в указі Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (від 3.07.2020 № 210/2020) акцентується увага на необхідності змін у підготовці фахівців із урахуванням нових вимог та завдань.

Підготовленість майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання визначено як конструкт, що віддзеркалює здатність фахівця перекладати тексти на фаховому рівні, оцінювати труднощі, пов'язані із розумінням тексту та його ретрансляцією мовою перекладу із урахуванням усіх вимог, що висуваються замовником, та обґрунтовувати власні рішення. Індикаторами підготовленості є знання, уміння та навички перекладу текстів (зокрема інтерактивними засобами) незалежно від жанру, а також спеціальні знання, вміння та навички, необхідні при перекладі текстів певного жанру і стилю, у будь-якому одному або в декількох споріднених видах перекладу.

Підготовленість майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання передбачає сформованість інтегрованих лінгвістичних та соціокультурних знань; обізнаність із термінологією, метамовами, теоріями та практиками перекладу за допомогою спеціальних засобів; сформованість знань з перекладознавства, текстолінгвістики, лінгвальних маркерів соціальних відносин та етики перекладу; сформованість знань типології іншомовних дискурсів, жанрових конвенцій, способів досягнення еквівалентності в перекладі та перекладацьких трансформаціях; сформованість знань видів перекладу та галузевих знань;

обізнаність із сучасними технологіями машинного та електронного перекладу; сформоване критичне, логічне, дивергентне, асоціативне та аналітичне мислення.

Таким чином, у процесі розвитку та адаптації до вимог ринку лінгвістичних послуг, сучасна система освіти поступово перетворюється на інформаційну структуру, яка може містити в собі як технологічні засоби – обладнання, програмне забезпечення, периферійні пристрої, зв'язок з інтернетом, так і, безпосередньо, мати викладачів, які, володіючи знаннями та досвідом, навчають студентів.

Саме тому, звернення авторки дисертаційної роботи до актуальної проблеми формування майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання в умовах університетської освіти, націлене на успішний пошук і здійснення нових, більш конструктивних шляхів розв'язання професійних завдань у межах професійної підготовки

Отже, вибір дисертанткою теми наукового дослідження є цілком виправданим, а своєчасність роботи не викликає сумніву, адже її мета полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Слід зазначити, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджувалась проблема підготовки майбутніх перекладачів англійської мови до професійної діяльності інтерактивними засобами навчання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що уперше:

- розроблено й науково обґрунтовано методологічні концепти, визначено методологічні підходи до підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання (компетентнісний, трансдисциплінарний, контекстний, особисто-діяльнісний);

- складовими підготовленості майбутніх перекладачів англійської мови визначено наступні компоненти: білінгвальний компонент (показники: зорово-перцептивний, граматичний, рецептивно-мовленнєвий, комунікативно-мовленнєвий), екстралінгвістичний компонент (показники: культурно-контекстуальний, національно-специфічний), перекладацький компонент (показники: аналітично-стилістичний, інструментально-пошуковий, перекладацько-формувальний, аудіально-перцептивний) та особистісний компонент (показники: розпізнавально-репродуктивний, загальнокультурний, фахово-соціальний);

- схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх перекладачів англійської мови до професійної діяльності (високий, достатній, задовільний, низький);

– розроблено модель та методику підготовки майбутніх перекладачів англійської мови до професійної діяльності інтерактивними методами навчання;

– визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання: насичення освітнього процесу інтерактивними методами навчання; стимулювання позитивної мотивації до вивчення теорії перекладу та здійснення перекладацької діяльності; забезпечення міждисциплінарних зв'язків під час професійно-спрямованої підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання;

– подальшого розвитку набули теорія й методика підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методику підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання; розроблено систему вправ (що складається із трьох підсистем - ознайомлювально-теоретичної, навчальної, креативно-продуктивної), у яку впроваджено інтерактивні методи навчання, що сприяє якісній підготовці перекладачів англійської мови; матеріали дослідження відображено у Методичних рекомендаціях з підготовки перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання, які призначені для підготовки майбутніх перекладачів англійської мови під час навчального процесу з практичного курсу основної іноземної мови (англійської); навчальному посібнику до практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія та практика перекладу» (завдання до аудиторної та самостійної роботи студентів), спрямованих на розвиток знань, умінь і навичок лінгвістичних та культурологічних аспектів вивчення іноземної мови; у спецпрактикумі «Переклад текстів з використанням засобів ІКТ та їх перекладацький аналіз». Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання фахових дисциплін під час підготовки майбутніх перекладачів англійської мови, під проходження перекладацької практики та виконання індивідуально-дослідних завдань.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження № 432/28/1 від 29.02.2024 р.); Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 392/15-02 від 06.03.2024 р.); Національного університету «Одеська політехніка» (довідка про впровадження № 420/12-02 від 27.02.2024 р.);

Характеристика основних положень роботи. Обґрунтованою та логічною є структура дисертації, яка складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації становить 197 сторінок. У тексті вміщено 18 таблиць, 4 рисунки, що обіймають 6 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел 253 найменування (із них

44 – іноземною мовою). 8 додатків викладено на 72 сторінках, що відповідає вимогам щодо дисертаційних досліджень цього рівня. Загальний обсяг дисертації складає 277 сторінок.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання»** розглянуто становлення перекладознавства та викладання перекладу як спеціальності в Україні. Розкрито особливості та проблеми підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання у закладах вищої освіти в сучасних умовах. Переклад визначено як процес передання інформації з мови оригіналу на мову перекладу, результати якого можуть бути викладені усно або на папері.

Проаналізовано потреби сучасного ринку перекладацьких послуг у контексті освітньо-нормативних стандартів філологічної освіти та зміст освітньо-професійних програм підготовки майбутніх перекладачів англійської мови. Визначено недостатність підготовки перекладачів до роботи у сфері перекладацьких послуг, яка потребує додаткових знань.

Встановлено, що за останні десятиліття сфера перекладацьких послуг перетворилася на індустрію, яка потребує від перекладача додаткових знань з лінгвістики, перекладу, культурних відмінностей країн, з мовою яких працює перекладач, уміння використовувати програми автоматизованого перекладу та пошукові системи, знань інструментів редагування контенту та особистих якостей, зокрема, здатність уміти долати стрес, виконувати інструкції, працювати у команді.

Виявлено, що відгукуючись на потреби ринку, дедалі більше університетів відкривають факультети перекладу, але, на жаль, невідповідність вимог ринку та навчальних програм значно знижують якість професійної підготовки перекладачів в умовах вітчизняної вищої освіти. Підготовка фахівця насамперед має бути зумовлена вимогами та потребами ринку праці перекладацьких послуг, що необхідно враховувати в процесі підготовки висококваліфікованих перекладачів у закладах вищої освіти.

З'ясовано, що незважаючи на розбіжність у визначенні поняття «інтерактивні технології» українських та зарубіжних науковців, усі сходяться на думці, що в основі визначення лежить принцип взаємодії в різних варіантах і це сприяє створенню комфортних умов для навчання. Використання інтерактивних технологій під час підготовки перекладачів англійської мови, дозволяє якнайкраще досягти бажаного результату завдяки отриманню в процесі навчання студентами навичок комунікації, а умови їх навчання наближені до умов професійної діяльності, що сприяє розвитку необхідних компетенцій.

Визначено, що роль викладача під час інтерактивного навчання замінюється на роль наставника, що потребує від викладачів перекладу

безперервної самоосвіти в галузі інноваційних технологій навчання, які враховують потреби сьогодення та засновані на досягненнях технічного прогресу.

Таким чином, ці зміни призводять до зміни функції освіти, одним із основних завдань якого стає розвиток здібностей до самопізнання та самовизначення, унаслідок чого студент із об'єкта навчання стає суб'єктом, а викладач – організатором.

У другому розділі **«Методологічні засади підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання»** викладено методологічні засади підготовки майбутніх перекладачів англійської мови, розглянуто сучасні підходи до навчання та визначено загальні принципи навчання інтерактивними методами. Також надано характеристику стану підготовленості майбутніх перекладачів англійської мови.

Узагальнено та схарактеризовано принципи інтерактивного навчання – діяльнісний принцип, принцип постійного зворотного зв'язку, принцип пошуку та експериментування, принцип індивідуалізації навчання, принцип довіри та рівноправ'я.

Визначено та схарактеризовано принципи інтерактивного навчання як засобу підготовки майбутніх перекладачів англійської мови.

Для реалізації мети роботи – підготовки майбутніх перекладачів англійської мови, мови було обрано наступні підходи до викладання іноземної мови: контекстний, компетентнісний, трансдисциплінарний та особисто-діяльнісний.

Розглянуто підходи до підготовки майбутніх перекладачів англійської мови в умовах університетської освіти та визначено критерії оцінювання її рівня у здобувачів вищої освіти.

Репрезентовано концептуальну сутність поняття «інтерактивні технології», «інтерактивні методи», розкрито його структурно-компонентний склад та значення в процесі підготовки майбутніх перекладачів англійської мови до професійної діяльності. Виходячи з того, що професійна компетентність перекладача має багатокомпонентний склад, було обрано методи, найбільш відповідні поставленим завданням з підготовки перекладачів англійської мови, а саме проєктно-орієнтований метод, метод моделювання ситуацій, метод кейсів, метод ІКТ.

Схарактеризовано компоненти та показники професійної підготовленості майбутніх перекладачів: білінгвальний компонент з показниками - зорово-перцептивний, граматичний, рецептивно-мовленевий, комунікативно- мовленевий); екстралінгвістичний компонент з показниками – культурно-контекстуальний, національно-специфічний; перекладацький компонент з показниками – аналітично- стилістичний, інструментально-пошуковий, перекладацько-формульвальний, аудіально-перцептивний; особистісний компонент з показниками – розпізнавально-репродуктивний, загально-культурний, фахово-соціальний; рівні їх сформованості (високий, достатній, задовільний, низький); проаналізовано та інтерпретовано

результати дослідження щодо підготовки перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Проаналізовано компонентний склад перекладацької компетентності та визначено її основні компоненти. Уточнено поняття «переклад», «компетентність», «фахова компетентність» у контексті підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

На основі одержаних даних визначено теоретичні засади формування та сучасного стану підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Доведено необхідність розробки моделі й методики підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання в умовах університетської освіти.

У третьому розділі «Експериментально - дослідна робота з підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання»

У цьому розділі дисертаційного дослідження представлено матеріали та результати експериментально-дослідної роботи з підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Репрезентовано модель підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання; визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання; розроблено та описано методику навчання з використанням інтерактивних методів у вигляді поетапної системи вправ.

Представлено результати констатувального та прикінцевого етапів діагностувальної розвідки щодо рівнів підготовки майбутніх перекладачів англійської мови.

Підсумовано результати експериментального дослідження з підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Доведено, що підготовка майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання відбувається ефективно за умови реалізації таких педагогічних умов: насичення освітнього процесу інтерактивними методами навчання; стимулювання позитивної мотивації до вивчення теорії перекладу та здійснення перекладацької діяльності; забезпечення міждисциплінарних зв'язків під час професійно-спрямованої підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Встановлено, що в основу побудови моделі підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання було покладено такі методологічні підходи: контекстний, компетентістний, трансдисциплінарний, собисто-діяльнісний. Розроблена та упроваджена у початковий процес модель підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання охоплювала наступні складники:

мета, завдання, підходи, педагогічні умови, форми, методи, засоби та етапи навчання.

Встановлено, що впровадження моделі підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання засвідчило кращі результати навчання у здобувачів вищої освіти експериментальної групи порівняно з контрольною, що, у свою чергу, підтверджує доцільність реалізації розробленої структурної моделі в умовах університетської освіти.

Представлені результати експериментально-дослідної роботи щодо перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних умов, підтверджують висунуту гіпотезу дослідження.

Розроблено модель та сформовано методику підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання; змодельовано педагогічну систему підготовки перекладачів та експериментально перевірено її ефективність.

Експериментально доведено, що реалізація педагогічних умов і впровадження моделі та методики підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання дозволили значно підвищити рівень підготовки майбутніх перекладачів англійської мови.

Основні результати дослідження висвітлено у 12 публікаціях авторки: 3 статті – у виданнях категорії Б з педагогіки; 6 публікацій апробаційного характеру, 3 публікації, що додатково відображають матеріали дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Аналізуючи композиційний зміст дисертації, слід відзначити, що в ньому наявні всі необхідні структурні елементи дисертаційного дослідження: вступ, два розділи, висновки до кожного розділу та загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації становить 197 сторінок. У тексті вміщено 18 таблиць, 4 рисунки, що обіймають 6 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел 253 найменування (із них 44 – іноземною мовою). 8 додатків викладено на 72 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 277 сторінок.

Дисертанткою вирішено завдання дослідження, а саме:

1. Визначено методологічні концепти та теоретичні засади підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.
2. Розкрито сутність і структуру підготовленості майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.
3. Схарактеризовано критерії, показники та рівні підготовленості майбутніх перекладачів англійської мови.

4. Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Педагогічні умови було реалізовано інтеграційно на кожному етапі дослідження

Провідна мета на першому – теоретико - інтеграційному етапі – упорядкування та систематизація знань з граматики англійської мови; збагачення лексичного запасу; формування навичок розуміння та інтерпретування інформації; метою другого – продуктивно-творчого етапу – було поглиблення знань здобувачів вищої освіти щодо граматичних структур та конструкцій, культурних особливостей англійськомовних країн, удосконалення навичок використання засвоєної лексики в діалогічному і монологічному мовленні та особливостей роботи з перекладацькими інструментами, умінь розпізнавати перекладацькі помилки та коригувати їх; метою третього – практично-зорієнтованого етапу – було вдосконалення навичок використання знань з граматики для комунікації англійською та українською мовами, формальної та неформальної лексики англійської та української мов, що засвоюються під час інтерактивного навчання, умінь сприймати інші культурні норми та адаптуватися до них, розв'язувати професійно-орієнтовані завдання під час інтерактивних занять.

5. Розроблено модель і методику підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання; експериментальним шляхом довести її ефективність.

Експериментально доведено, що реалізація педагогічних умов і впровадження моделі та методики підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання дозволили значно підвищити рівень підготовки майбутніх перекладачів англійської мови експериментальної групи у порівнянні з контрольної, що засвідчує її своєчасність та ефективність.

1. Проведене дослідження, маючи достатнє теоретичне обґрунтування та вірогідну експериментальну довідність, все ж не висвітлює всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання.

Суттєвих критичних зауважень не маємо, але вважаємо за необхідне звернути увагу на таке:

1. У параграфі 1.3 першого розділу надано різні підходи до класифікації методів інтерактивного навчання та описано обрану дисертанткою класифікацію. Проте, доцільно було б вказати на чому ґрунтується вибір саме цієї класифікації інтерактивного навчання.

2. У параграфі 2.2 другого розділу було визначено етапи підготовки майбутніх перекладачів англійської мови – вступний теоретико-практичний курс, базовий курс та основний практичний курс. Вважаємо, що у контексті цього потрібно було вказати на зв'язок за освітніми програмами.

3. На нашу думку, у третьому розділі недостатньо висвітлена позааудиторна робота зі студентами, яка має багато напрямків.

Зазначені зауваження до дисертаційної роботи здебільшого дискусійного чи рекомендаційного характеру, жодним чином не применшують значення її і не знижують загальної високої оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом на наукову перспективу автора. Дисертаційна робота Ясинської Тетяни Олександрівни «Підготовка майбутніх перекладачів англійської мови інтерактивними методами навчання» є оригінальним, завершеним дослідженням, актуальним у сучасних умовах розвитку педагогічної освіти. В роботі Ясинської Тетяни Олександрівни репрезентовано науково обґрунтовані результати. Кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, продемонстровано володіння методологією наукових досліджень щодо до продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. У цілому дисертаційна робота Ясинської Тетяни Олександрівни за змістом та формою є завершеним самостійним дослідженням.

Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2022 року №44, а Ясинська Тетяна Олександрівни заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент

Кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов,
факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

О. М. Трубіцина

